

LEADER richt zich op plattelandontwikkeling en versterkt de leefbaarheid. Leefbaarheid kent naast een fysieke en economische ook een sociale dimensie. In hoeverre krijgt de sociale dimensie van leefbaarheid in Nederland invulling? En hoe gebeurt dat? Dat is onderzocht. Een opvallende uitkomst: de bottom-up methode waarmee LEADER werkt, levert een belangrijke bijdrage aan de sociale leefbaarheid.

LEADER-projecten bevorderen sociale leefbaarheid

LEADER¹ is een Europees subsidieprogramma voor plattelandontwikkeling. In Nederland zijn 31 LEADER-gebieden. In elk gebied stelt een Plaatselijke Groep van maatschappelijke vertegenwoordigers (o.a. plaatselijk belang, bedrijfsleven, landbouw) en vertegenwoordigers van lokale en provinciale overheid, een ontwikkelingsplan op. Vervolgens dienen burgers, organisaties en overheden projectaanvragen in, die worden gehonoreerd als ze passen in de doelstellingen van het ontwikkelingsplan.

Leefbaarheid omvat de volgende domeinen:

- het voorzieningenniveau inclusief openbaar vervoer
- de kwaliteit van woning en woonomgeving
- het sociale klimaat
- de toegankelijkheid en werkwijze van politiek bestuur en gemeentelijk apparaat

Sociale leefbaarheid omvat zelfredzaamheid, participatie en sociale cohesie, maar ook de mogelijkheden voor bewoners om samen plannen voor verbetering van hun woonomgeving te realiseren.

Allerlei maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloeden de leefbaarheid op het platteland: de toenemende (auto)mobilititeit vergroot de leefomgeving van plattelandsbewoners, maar het dalend inwonersaantal verkleint het draagvlak voor voorzieningen². Veel autonome werkdorpen veranderen daardoor in enkele tientallen jaren in woondorpen. De leefbaarheid in die dorpen wordt nu meer afgemeten aan de woonfunctie³.

Onderzoek

Op verzoek van MOVISIE en Netwerk Platteland is een afstudeeronderzoek verricht naar de sociale dimensie van

Cultuur bindt

'Kunst aan het water' is een cultuurfestival op een buitenlocatie in de gemeente Olst-Wijhe. Het heeft al twee keer plaatsgevonden – de eerste keer werd het met een LEADER-subsidie groots opgezet: er was theater, muziek, dans, film en beeldende kunst. De tweede keer was het kleiner: een aantal beeldend kunstenaars uit de regio werkten samen aan installaties. Voor een derde editie worden nu de plannen gesmeed. 'Het is de tegenhanger van de "tentfeesten" waar de drank en

harde muziek de sfeer bepalen,' vertelt organisator Arie Hemmen van STT Producties Stichting Theater Langs de IJssel. 'Wij stimuleren culturele activiteiten die de leefbaarheid verbeteren. We mikken ook op het bevorderen van de samenwerking tussen bestaande organisaties, vaak verenigingen uit verschillende dorpen. Dat spreekt niet vanzelf. Sallanders kijken eerst de kat uit de boom voordat ze zich ergens in storten. Wij geven ze de kans eerst kennis te maken en de zaak rustig te bekijken. Als ze eenmaal besluiten tot samenwerking gáán ze ervoor. Helaas is de LEADER-subsidie maar voor één keer en dan is de samenwerking nog niet "ingeslepen".'

leefbaarheid in LEADER-gebieden⁴. Allereerst is geanalyseerd in welke mate de gebiedsontwikkelingsplannen zich op sociale aspecten van leefbaarheid richten. Daarna zijn de coördinatoren van acht LEADER-gebieden geïnterviewd om na te gaan welke projecten worden gerealiseerd,

Bottom-up-aanpak leidt tot meer draagvlak en een grotere slaagkans

welke mogelijkheden bewoners hebben om daarin te participeren en hoeveel subsidie de projecten ontvingen.

Bottom-up-aanpak

LEADER bevordert de economische, fysieke en sociale leefbaarheid. Het aantal projecten met een *sociale hoofddoelstelling* in de acht onderzochte gebieden varieert sterk (5–66%). De inzet van LEADER-gelden varieert zelfs van 9 tot 80%. Er zijn echter ook projecten met een *sociaal neveneffect*. Een serie trainingen over ondernemerschap zorgt bijvoorbeeld dat de ondernemers elkaar beter weten te vinden. Tellen we dergelijke projecten op bij die met een sociale hoofddoelstelling, dan betreft het 54 tot 100% van de

projecten. Een groot deel van de projecten draagt dus bij aan de sociale leefbaarheid. Maar ook de LEADER-aanpak zélf draagt fors bij aan sociale leefbaarheid. De bottom-up-aanpak waarbij de bevolking meepraat over de projectdoelen en -keuzes is de sleutel tot succesvolle plattelandsontwikkeling. Die leidt tot meer draagvlak, een grotere slaagkans en een betere borging in de exploitatieperiode.

Toegankelijk maken

De geldende subsidieregels bemoeilijken de opzet van projecten voor sommige initiatiefnemers, zo blijkt uit de gesprekken met gebiedscoördinatoren. De administratieve kosten en het lange wachten op goedkeuring werken ontmoedigend. Hierdoor worden ideeën voor kleine sociale projecten die een paar duizend euro subsidie nodig hebben vaak niet uitgewerkt. Juist deze kleine projecten dragen aanzienlijk bij aan de sociale leefbaarheid. De regeling rond de vereiste publieke cofinanciering is nadeliger geworden, bijvoorbeeld doordat vrijwilligersuren niet meer mogen meetellen. Maar ook voor ondernemers is het soms moeilijk om de cofinanciering rond te krijgen, al passen hun projecten in het gebiedsprogramma. Zonder extra maatregelen blijkt LEADER onvoldoende

toegankelijk voor de personen voor wie de subsidie mede bedoeld is. In sommige LEADER-gebieden is dit opgelost met een koepelproject waar deze projecten onder vallen. Dan kunnen burgers hun energie steken in de voorbereiding van hun project, zodat zij sneller kunnen starten. De Plaatselijke Groep maakt zo haar rol van facilitator waar.

Door Hilde van Xanten, senior adviseur bij MOVISIE m.m.v. Marie Emilie Speyart van Woerden, master culturele geografie

- 1 LEADER staat voor Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale.
- 2 Thuis op het platteland, de leefsituatie van platteland en stad vergeleken. A. Steenbekkers e.a., SCP, 2006.
- 3 Bewonersparticipatie op het platteland. F. Thissen, 2007.
- 4 Landelijke levendigheid, een inzicht in de bijdrage van LEADER aan de sociale leefbaarheid. M.E. Speyart van Woerden, Rijksuniversiteit Groningen, augustus 2010.

De volledige masterthesis 'Landelijke levendigheid' is te downloaden via www.movisie.nl en www.netwerkplatteland.nl